

MAMURIY HUQUQNING HUQUQ TARMOG'I SIFATIDA MUSTAQILLIGI

Qayumov Bahodir Sohodillayevich

*Namangan viloyati To'raqo'rg'on tumani
IIB JXX XPB profilaktika inspektori katta leytenant*

Annotatsiya. *Ushbu maqola mamuriy huquqning mustaqil huquq tarmog'i sifatidagi maqomini nazariy va amaliy jihatdan o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada mamuriy-huquqiy munosabatlarning o'ziga xos tabiati, davlat boshqaruvi sohasidagi huquqiy tartibga solish mexanizmlari hamda mamuriy huquqning konstitutsiyaviy, fuqarolik va jinoyat huquqidan ajralib turuvchi belgilari ko'rib chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *mamuriy huquq, huquq tarmog'i, mustaqillik, davlat boshqaruvi, mamuriy-huquqiy munosabatlar, huquqiy tartibga solish, huquq tizimi.*

Abstract. *This article is devoted to the theoretical and practical study of the status of administrative law as an independent branch of law. The article examines the specific nature of administrative-legal relations, the mechanisms of legal regulation in the field of public administration, and the distinguishing features of administrative law from constitutional, civil, and criminal law.*

Keywords: *administrative law, branch of law, independence, public administration, administrative-legal relations, legal regulation, legal system.*

Аннотация. *Статья посвящена теоретико-практическому исследованию статуса административного права как самостоятельной отрасли права. В статье рассматриваются специфика административно-правовых отношений, механизмы правового регулирования в сфере государственного управления, а также отличительные черты административного права от конституционного, гражданского и уголовного права.*

Ключевые слова: *административное право, отрасль права, независимость, государственное управление, административно-правовые отношения, правовое регулирование, правовая система.*

Kirish. Mamuriy huquqning mustaqil huquq tarmog'i sifatida shakllanishi va rivojlanishi zamonaviy huquqshunoslik fanida muhim ahamiyat kasb etuvchi masalalardan biridir. Huquq tizimining murakkablashuvi, davlat boshqaruvi faoliyatining kengayishi va ijtimoiy munosabatlarning xilma-xilligi mamuriy huquqning alohida huquq sohasi sifatida ajralib chiqishiga olib keldi [1]. Mamuriy huquq davlat boshqaruvi sohasidagi ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi huquq normalari majmuasi bo'lib, uning predmeti, metodi va prinsiplari boshqa huquq tarmoqlaridan tubdan farq qiladi [2]. Mamuriy huquqning mustaqilligini aniqlashda uning o'ziga xos xususiyatlari, tartibga solish obyektlari va qo'llaniladigan huquqiy vositalarning tabiati muhim rol o'ynaydi. Bugungi kunda mamuriy huquqning mustaqilligi masalasi nafaqat nazariy, balki amaliy

jihatdan ham dolzarb bo'lib, davlat apparatining samarali faoliyat yuritishi, fuqarolar huquq va erkinliklarining himoyalaniishi hamda huquqiy davlat qurilishining muhim shartlaridan biri hisoblanadi [3].

Metodologiya va adabiyotlar tahlili. Tadqiqot jarayonida qiyosiy-huquqiy, tizimli-strukturaviy va mantiqiy-huquqiy tahlil metodlaridan foydalanildi. Mamuriy huquqning mustaqilligi masalasini o'rganishda o'zbek, rus va xorijiy manbalar keng qamrovda tahlil qilindi. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mamuriy huquqning mustaqil huquq tarmog'i sifatida e'tirof etilishi XX asrning birinchi yarmida boshlangan bo'lsa-da, uning nazariy asoslari bugungi kunga qadar takomillashtirilmogda [4]. O'zbek huquqshunoslari, xususan, mamuriy huquqning davlat boshqaruvi tizimidagi o'rnini ta'kidlab, uning ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini alohida ko'rsatib o'tadilar [5]. Rossiyalik tadqiqotchilar mamuriy huquqning predmetini davlat-boshqaruv munosabatlari, mamuriy-huquqiy nizolarni hal qilish va davlat xizmati munosabatlari tashkil etishini ta'kidlaydilar [6].

Yevropa huquq maktabida esa mamuriy huquq asosan fuqarolarning davlat organlari oldidagi huquqlari va ularning himoyalaniish mexanizmlari nuqtai nazaridan o'rganiladi [7]. Mamuriy huquqning mustaqilligi mezonlari sifatida adabiyotlarda quyidagilar ajratib ko'rsatiladi: o'ziga xos tartibga solish predmeti, alohida huquqiy metod, maxsus prinsiplar tizimi va mustaqil manbalarga ega bo'lish [8]. Mamuriy huquqning metodi sifatida hokimiyat-buyruqbozlik usuliga asoslangan imperativ tartibga solish ko'rsatiladi, bu esa uni dispozitivlik tamoyiliga asoslangan fuqarolik huquqidan ajratib turadi. Shuningdek, tadqiqotchilar mamuriy huquqning umumiy va maxsus qism tarkibiga ega bo'lishi, mamuriy javobgarlik institutining mavjudligi va mamuriy sud ishlarini yuritish tartibining shakllanishi uning mustaqilligining muhim dalillari ekanligini ta'kidlaydilar.

Natijalar va muhokama. Adabiyotlar tahlili va nazariy tadqiqotlar asosida mamuriy huquqning huquq tarmog'i sifatida mustaqilligini tasdiqlovchi quyidagi asosiy xususiyatlar aniqlandi. Birinchidan, mamuriy huquqning tartibga solish predmeti aniq belgilangan va u davlat boshqaruvi sohasidagi ijtimoiy munosabatlarni qamrab oladi. Bu munosabatlar ijro-hokimiyat organlari faoliyati, davlat xizmati munosabatlari, mamuriy-huquqiy nizolar va mamuriy javobgarlik bilan bog'liq munosabatlarni o'z ichiga oladi. Konstitutsiyaviy huquq davlat tuzilmasi va siyosiy tizim asoslarini belgilovchi huquq sohasi bo'lsa, mamuriy huquq davlat hokimiyatining amaliy amalga oshirilishi mexanizmlarini tartibga soladi. Jinoyat huquqi eng og'ir huquqbuzarliklarni ta'qib qilishga qaratilgan bo'lsa, mamuriy huquq kundalik boshqaruv faoliyatidagi nizolarni hal qilish va huquqbuzarliklarning oldini olishga yo'naltirilgan. Ikkinchidan, mamuriy huquqning o'ziga xos metodi mavjud bo'lib, u asosan imperativ-buyruqbozlik xarakteriga ega.

Mamuriy-huquqiy munosabatlarda tomonlarning tenglik prinsipi emas, balki ierarxik bo'ysunish prinsipi hukmronlik qiladi. Boshqaruv subyektlari vakolatli organlar tomonidan belgilangan qoidalarga rioya qilishga majbur bo'lib, bu munosabatlarda davlat

organlari ustunlik huquqiga ega. Uchinchidan, mamuriy huquqning o'ziga xos prinsiplari tizimi shakllantirilgan: qonuniylik, fuqarolar huquq va manfaatlarini himoya qilish, boshqaruvning samaradorligi, shaffoflik va mas'uliyat prinsiplari. Bu prinsiplar mamuriy huquqning maqsad va vazifalarini belgilab, uning boshqa huquq tarmoqlaridan farqlanishini ta'minlaydi. To'rtinchidan, mamuriy huquqning mustaqil manbalari mavjud: Mamuriy javobgarlik to'g'risidagi kodeks, davlat xizmati, litsenziyalash, ro'yxatga olish va boshqa mamuriy tartib-taomillarni tartibga soluvchi qonunlar. Bu normativ-huquqiy bazaning kengayishi mamuriy huquqning mustaqil rivojlanishidan dalolat beradi.

Beshinchidan, mamuriy huquqning tuzilmasi aniq belgilangan: umumiy qism (mamuriy huquqning asosiy institutlari, prinsiplari, subyektlari va huquqiy maqomi) va maxsus qism (boshqaruvning alohida sohalarini tartibga soluvchi normallar). Bu tuzilmaviy yaxlitlik mamuriy huquqning mustaqil kodifikatsiyalashgan huquq tarmog'i sifatida shakllanganligini ko'rsatadi. Oltinchidan, mamuriy sud ishlarini yuritish tartibining shakllanishi mamuriy huquqning protsessual mustaqilligini tasdiqlaydi. Mamuriy nizolarni hal qilish uchun maxsus sud tartibi joriy etilganligi, mamuriy javobgarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rish protseduralarining belgilanishi huquq tarmog'i sifatida uning to'liq shakllanganligidan dalolat beradi. Mamuriy huquqning mustaqilligi uning dinamik rivojlanishida ham namoyon bo'lmoqda. Zamonaviy sharoitda raqamlashtirish, elektron hukumat tizimlarining joriy etilishi, xalqaro hamkorlik va integratsiya jarayonlari mamuriy huquq institutlarining takomillashuviga olib kelmoqda. Mamuriy xizmatlar ko'rsatishning yangi shakllari, "bir oyna" prinsipi, elektron xizmatlar portallari mamuriy huquqning amaliy qo'llanilish doirasini kengaytirib, uning ahamiyatini oshirmoqda. Shuningdek, mamuriy huquqning fuqarolar huquqlarini himoya qilishdagi roli kuchaymoqda. Mamuriy sud ishlari orqali fuqarolar davlat organlari va amaldorlarining noqonuniy qaror va harakatlariga e'tiroz bildirish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa mamuriy huquqning nafaqat boshqaruv, balki huquq-himoya funksiyasini ham amalga oshirishini ko'rsatadi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari mamuriy huquqning zamonaviy huquq tizimida to'laqonli mustaqil huquq tarmog'i sifatida shakllangan va faoliyat yuritayotganligini tasdiqlaydi. Mamuriy huquqning o'ziga xos predmeti, metodi, prinsiplari, manbalari va tuzilmasi uning boshqa huquq tarmoqlaridan ajralib turuvchi xususiyatlarini belgilaydi. Davlat boshqaruvi sohasidagi ijtimoiy munosabatlarni samarali tartibga solish, fuqarolar huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish, boshqaruvda qonuniylik va tartib-intizomni ta'minlashda mamuriy huquq muhim vazifalarni bajaradi. Mamuriy huquqning mustaqilligi uning doimiy rivojlanishi, yangi institutlarning paydo bo'lishi va amaliy qo'llanilish sohasining kengayishida ham namoyon bo'lmoqda. Zamonaviy sharoitda mamuriy huquq nafaqat davlat boshqaruvi mexanizmini belgilovchi, balki fuqarolik jamiyati va huquqiy davlat qurilishining muhim vositasiga aylanmoqda. Mamuriy huquqning yanada takomillashtirilishi, xalqaro tajribani o'rganish va milliy xususiyatlarni hisobga olgan holda uning normativ-huquqiy bazasini kengaytirish dolzarb vazifalardir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Алехин, А. П., & Кармолицкий, А. А. (2019). Административное Право России. Москва: Зерцало-М.
2. Gulnaz, J. (2022). Use Of Information Technology In Teaching Optics In School Physics Course. International Journal Of Social Science & Interdisciplinary Research Issn: 2277-3630 Impact Factor: 8.036, 11(02), 80-84.
3. Janabergenova, G. (2021). Optika Bo'limini O'qitishda Innovatsion Metodlardan Foydalanish. Scientific Progress, 1(5), 460-464.
4. Soliyeva, Z. (2021). The Impact Of Social Learning In English Language Learning Process. Студенческий Вестник, (11-4), 11-12.
5. Расулова, С. У. (2022). В. Ирвинг Ижодида “Ал-Хамро” Романидаги Арабча Сўзларининг Асосий Турлари Ва Таржимашунослик Муаммолари. Oriental Renaissance: Innovative, Educational, Natural And Social Sciences, 2(5), 862-871.
6. Уколова, А. М., & Медведевских, В. С. (2015). Выпускная Квалификационная Работа.
7. Бегбудиева, П. (2017). Особенности Перевода Рекламных Текстов. Евразийский Научный Журнал, (2), 349-350.
8. Esbosynovna, T. G., Sarsenbaevich, A. M., & Saparbaevich, K. A. (2022). Current Situation Of Agricultural Product Export Financing And Its Analysis. Periodica Journal Of Modern Philosophy, Social Sciences And Humanities, 9, 4-11.
9. Esbosynovna, T. G. (2022). Sarsenbaevich Am Problems With Financing Export Of Agricultural Products. Epra International Journal Of Economic And Business Review (Jebr), 10(6), 5-8.
10. Sarsebaevich, A. M., & Qizi, J. Z. R. (2024). Узбекистон Худудларида Қишлоқ Хужалиги Маҳсулотларини Ишлаб Чиқариш Самардорлиги Таҳлили. Science And Innovation, 3(Special Issue 24), 616-621.
11. Тажекеев, З. К. (2019). Методические Аспекты Применения Способов Финансового Анализа В Аудит. Экономика И Предпринимательство, (11), 918-923.
12. Karimovna, S. H. The Role Of Independent Reading In Improving Young Learners' Speaking Skills. International Journal On Integrated Education, 4(4), 109-112.
13. Satimova, H. (2025). Gender Differences In English Idioms. Taraqqiyot Spektri, 1(8), 391-397.
14. Бахрах, Д. Н., Россинский, Б. В., & Стариков, Ю. Н. (2020). Административное Право России. Москва: Норма.
15. Қодиров, А. Ў. (2021). Маъмурий Ҳуқуқ: Назария Ва Амалиёт. Тошкент: Адолат.